

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ז

פרשת שופטים

א. בלוי יקר .

פרק טו', פסוק כא':

בְּנִקְרָבִים על גבי המזבח כתיב: "לא תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע", כשם שפוסל המום בקרבן כף פוסל גם בסנהדרין, כי כל מום חיצוני מגלה איזו רעה הנסתרת בתוך הגוף, בין באדם בין בבהמה, לכך נאמר בבהמה "כל דבר רע", כי המום הנגלה מורה שיש בקרבה איזו רעה נסתרת, כל חלי וכל מכה. וכתבה לנו התורה, כדי לגלות טעם המום הפוסל גם בסנהדרין, כי המום החיצוני יוצא מן השרש פורה ראש ולענה, כדרך שפרשנו למעלה בפרשת אמר בפסוק "מום בו" (ויקרא כא, כא), עין שם. דרך משל: אם הוא עור מעינו אחת, ידענו

בו כי השחר גרם לו, ואם הוא פסח, ידענו שרגלו לא עמדה במישור והוא צולע ופוסח על שתי הסעפים, וכן כל המומים. וזהו שאמר: כשם שצריכין להיות מנקים בצדק וכו', למה תלוי המום בצדק? אלא ודאי לפי שזה תלוי בזה, כי המום מורה על קלקול הצדק. לכך סמך פסוק "לא תזבח" לפסוק "צדק צדק תרדף".

וּבְשֵׁם שהמזבח היה צריך להיות מן אבנים הרבה ולא מצבת אבן אחת, כף הסנהדרין, כי אין דין יחידי אלא אחד (אבות ד, ז), על כן היה הסנהדרין צריכין להיות רבים, כי אנשי המעלה נמשלו לאבני נזר בהרבה מקומות במקרא, לכך היה כתוב על פסא שלמה "לא תקים לך מצבה".

אלו

1. קרא שוב את הפסוקים, מה מביא את פרשנו לפרש כפי שפירש?
2. על סמך מה קובץ פרשנו על מוט הוא חסרון ורעה נסתרת?
3. למה אין בתורה בית משפט בהרכב יחיד?
4. מה היה כתוב על כסא שלמה המלך ולמה זה חשוב?

* * *

ב. רמב"ן .

פרק יט' פסוק יח':

(יח) ודרשו השפטים היטב והנה עד שקר העד. לא פירש הכתוב איך יודע²⁰ שהוא עד שקר, כי בהיות הענין בשני עדים שמעידין על הדבר אפילו יבואו מאה * ויכחישו אותם לא יתברר ששקר ענו, ולא נוכל לומר שבא הרוג ברגליו * כי לא יאמר בזה ודרשו השופטים היטב, ועל כן באה הקבלה הנאמנת ופירשה כי החזמה תהיה כשיאמרו והלא ביום פלוני עמנו הייתם²¹ והטעם מפני שהעדות הזו היא על גופם של עדים * והם אינם נאמנים * על עצמם לומר לא עשינו כך, שהרי יכולים הללו לומר עליהם שהרגו את הנפש או שחללו את השבת:

1. מה הקושי שפרשנו מוצא כאן?
2. מה פירושו: "שגא הרוז הרעליו" ואיק זה שייך לכאן?
3. איך ראה פרשנו את ההכרעה בדבר צדיק לוממים, ולפי מה הם נדונים?
4. למה אנו מאמינים לפי צדיק?

* * *

ג. באור יש"ד.
פרק ב' פסוק ח':

יהושע שלום, שלשים ואחד מלכים שבאו להלחם הפילס הקב"ה וכו', וכן אמר הכתוב בכולם לא הייתה עיר אשר השלימה אל בני ישראל כלתי החוי יושבי גבעון את הכל לקחו במלחמה וכו' (יהושע י"א י"ט), מכלל שאם ראו להשלים היו משלימים עמם, ונראה שיש הפרש עוד בשאלת השלום, שבערים הרחוקות נשאל להם לשלום ושיהיו לנו למס ויעבדונו, אבל בערי העמים האלה נשאל להם לשלום ומס ועבדות, על מנת שיקבלו עליהם שלא לעבד עבודת אלילים, ולא הזכיר הכתוב זה בפרשה הזאת שכבר נאמר לנו בעובדי עבודת אלילים לא יעבו באלהך פן יחטיאו אותך לי כי תעבד את אלהיהם, ויתכן שלא נכרך להודיע להם רק השלום והמס והעבדות, ואחרי שיהיו משועבדים לנו, נגיד להם שאנו עושים משפטים בעבודת אלילים, זה ובעבדיה בין יחיד בין רבים, וכן מה שנאמר כאן למען אשר לא ילמדו אחכם לעשות ככל תועבותם, ואמרו בספרי, הא אם עשו תשובה אינן נהרגין כשעבדו עממים, הענין הוא, שיקבלו עליהם שבע מלות שנלטו בני נח, לא שיתגיירו להיות גרי דק, ובמסכת סוטה אמרו שכתבו התורה על האזנים שבעים לשון וכתבו למטה למען אשר לא ילמדו אחכם, הא אם עשו תשובה מקבלין אותם, וזה הענין שעשה המלך שלמה, שכתב בו וזה דבר המס אשר העלה המלך שלמה וכו', כל העם הנותר מן האמורי החתי הפריזי החוי והיצוסי וכו' צביהם אשר נותרו אחריהם בארץ אשר לא יכלו בני ישראל להחרימם, ויעלם שלמה למס עובד עד היום הזה (מלכים א' ט' כ"א). והענין הזה כפי דין תורה עשו, כי קבלו עליהם שבע מלות בני נח, ודבר ברור הוא כי כיון שנתנם שלמה עושי מלאכתו גברה ידו עליהם ויכול היה להחרימם, אלא שקיימם בעבור שקבלו עליהם ז' מלות בני נח, ומה שנאמר ולא יכלו בני ישראל להחרימם, לא על יכולת הגוף נאמר אלא על יכולת הנפש, מכל זה נמלאנו למדין שהיו קוראין לשלום חף לז' עממין, ושלא נלטו להחרימם אלא כשלא יעשו תשובה:

ח. חירא. שמא יתרגוהו אחרים, ורז"ל אמרו שירא מעבירות שזידו, והכל הולך על ענין אחד, כי מי שהלך בדרך התורה ועשה רצון קונו, בלי ספק יבטח בה' ולא יירא מהאויבים, אבל מי שחטא והלך בדרך רעה, תפול עליו אימתה ופחד פן יספה בעונו: ורדף הלבב. שאינו אומץ כח להכות את אחרים, ואינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה בעבור היותו רחמן בטבעו: (ט) ופקדו שרי צבאות בראש העם. מלת ופקדו מלשון מניין ואינו מלשון מנוי, ושרי לצבאות הם הפוקדים לא הנפקדים, והענין ששרי הצבאות להיותם בראש העם וממונים עליהם, יקבלו את חשבון העם לנגלותם קודם התחלת המלחמה כדי לידע האם מספר המתים והשבוים, ואעפ"י שהצטייחם שלא ימותו הנה התורה תלויה בדרך כל הארץ, ותעשה הנסים עם יראיו בהסתת, ואין החפץ לפניו לשנות טבעו של עולם זולתי כאשר אין עם דרך בהלכה אחרת, או להודיע שמו לריו לעמים כאשר היה בקריעת ים סוף: (י) כי תקרב אל עיר לחלחם עליה. אמרו בספרי במלחמות הרשות הכתוב מדבר, ואין כונתם בזה אלא לומר שהפרשה בסופה תחלק בין שתי המלחמות, אבל קריאת השלום אפילו במלחמת מלוא הוא שחייבין לקרוא לשלום אפילו לשבעה עממין, שהרי משה קרא לשלום אל סיחון מלך האמורי, אבל ההפרש שצביהם כאשר לא תשלים ועשתה מלחמה שזוהי הכתוב ברחוקות להכות כל זכורה ולהחיות להם הנשים והטף הזכרים, ובערי העמים האלה יזוהי להחרימם גם הנשים והטף, וכך אמרו רבותינו בגמרת ירושלמי, אמר ר"ש ברבי נחמני יהושע בן נון קיים הפרשה הזו, מה עשה יהושע, היה שולח פרוסדיטגמא בכל מקום שהיה הולך לכבוש והיה כותב בה, מי שמבקש להשלים יבא וישלים, ומי שמבקש לילך לו, ילך לו, ומי שמבקש לעשות מלחמה, יעשה מלחמה, הגרגשי פנה, הגבעונים שהשלימו עשה להם

1. איך פרשנו מבין את: "הירא" ואיק זה מסתדר לו עם פרוז רז"ל?
2. במי אורו את פסוק ט' מכניס פרשנו צנין אמורי-רציוני, מה הוא?
3. פרשנו מסביר באריכות את הנהגת ישראל באויביו, התוכף להסביר?
4. מה ההבדל בין שבצת הצממים לבין אויבים רחוקים?
5. מה עשה שלמה ואיק פרשנו מבין את: "ולא יכלו... להחרימם"?
6. מסקנתו היא עסא לשבצ האומות קראו לשלם לפני השמדתם, למה זה חשוב?

* * *

ד. משך חכמה.
פרק ב' פסוק טז':

בשבעת עממים החיו הבהמה כמפורש יהושע פרק יא פסוק יד. ("וכל שלל הערים האלה והבהמה בזו להם בני ישראל, רק את האדם הכו לפי חרב עד השמידם אותם לא השאירו כל נשמה"). וכן עשו לסיחון ועוג, כמו שכתוב בדברים (ב, לה) "רק הבהמה (בזונו לנו ושלל הערים אשר לכדנו)".

ב, טז לא תחיה כל נשמה. פירוש באדם, אבל בהמה בכלל שלל. ואינו דומה לעמלק שצוה (שמואל-א, טו, ג) להרוג משור ועד שה, דכתיב (דברים כה, יט) "תמחה את זכר עמלק", וכדפירש במכילתא (סוף פרשת בשלח) שלא יאמרו שור זה של עמלק. אבל

- אלות*
1. פרשנו קובץ כי הוראה זו נאמרה כק אל בני אדם, למה זה חשוב לז?
 2. מה ולמה ההבדל בינם לבין אמלק?
 3. מה צעו לסיחון וצור?

* * *

ה. רש"ר הירש .
פרק כא' פסוקים ה'-ו':

בחוטא חברתי והטביעה בו אות נויפה. כל העניינים האלה, כל היחסים שבין ה' לאומה, כל ההכרה האידיאלית וההגשמה הממשית של התורה — על כל הקשור עמם לשלום הכלל והפרט — כל אלה הועמדו בסימן שאלה על ידי רצח אחד, שהאומה ושלטונותיה התייחסו אליו באדישות.

השמירה על חיי כל אדם שלא יקופדו ולא יקוצרו בידי אדם היא אחת מן המטרות העליונות של כל מעשי ה' עם ישראל, ואדם אחד שנפל חלל על אדמת תורת ה' הוא לעג וקלס לתורה זו, הוא הקטרוג הגדול ביותר על נציגיה והוא מעמיד בסימן שאלה את כל מה שהכהן מייצג. זה טעם נוכחות הכהנים תוך הצגת כל תאריהם. ואין להתעלם מן העובדה שסיוע הכהנים נזכר רק אחרי העריפה. על ידי כך ניטלה מן העריפה אף נגיעה קלה למשמעות קרבן, ובכך היא שונה מהותית מפרה אדומה שכל מעשיה נמסרו דוקא לכהן.

(ו) וכל זקני וגו' הקרבים וגו' — ראה פי' פסוקים ב"ג.

ירחצו את ידיהם. ברור שרחיצת הידים היא מעשה סמלי הבא לבטא שידיהם נקיות, כלומר, מעשיהם חפים מכל אשמה ישירה או עקיפה במאורע זה, ואף אין זו אשמתם שעדיין הרוצח לא נשפט.

(ה) ונגשו הכהנים וגו'. זקני העיר ירחצו את ידיהם בנוכחות הכהנים ויאמרו את דברי ההיטהרות הכתובים בפסוק ז, והכהנים יבטאו אחר כך את הבקשה לכפרה הכתובה בפסוק ח. הכהנים המסייעים והפועלים במעשה זה מוצגים כאן בכל שפע תאריהם: הם "הכהנים" השומרים לאומה את "הכיוון" לייעודה הרוחני-המוסרי (השוה פי' בראשית עמ' קסד); הם בני לוי, בחירי אותו שבט שנלחם את מלחמת ה' בקרב האומה; והם נבחרו בידי ה' לשרתו: עליהם לעשות במקדשו את המעשים הסמליים המבטאים את עיצוב כל היחסים הארציים על פי רצון ה'; ולברך בשם ה': עליהם לומר שם את הברכות התלויות בהגשמת התפקידים האלה שבאו לידי ביטוי סמלי. ובסופו של דבר: ועל-פיהם יהיה כל-ריב וכל-נגע: הם אלה שגם מחוץ למקדש, בתוך החיים המלאים של הגשמת התורה, עליהם להתערב — יחד עם אחרים — כדי לעשות צדק בין איש לאיש, ועליהם להתערב לבדם כדי לפרש את "אצבע האלהים" שנגעה

אלות:

1. תנסה לתאר בדיוק את מהלך הציוני, מי צוה מה, מתי?
2. מתי הכהנים נכנסים לפצולה ומה זה מסמל?
3. למה כאלף הכהנים מופיעים כאן?
4. כמה שונה מצוה זה באופן בולט לצוות כרה אדומה ולמה?
5. מה באה רחיצת הידיים לסמל?

* * *